

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 45.

Lýsingaprisur fyri petittreglu: 30 øyr. á forsiðuni,
20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst
avsláttur í prísnum.

Tírsdag hin 7. novembir 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstodum
og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Tíð okkara.

Tá ein setur seg niður at hugsa um tíðina vit liva í og samfelagsskipanina, eru tað ikki ljósar myndir, ein sær fyri eygu sínum. — Verri enn nú er, kann neyvan verða.

Arbeidisloysi rásar í øllum londum; okkurt um tjúgu milli-ónir menn ganga arbeidisleysir, har umframt eru konur og børn teirra, so ein sær, hvussu stórir partur av mannaeltini livir í vesældómi vegna arbeidisleysi. — Menn í øllum samfelagsløgum eru raktir av hesum ringu viðurskiptum, t. d. fiskarar, bøndur, keypmenn o. s. fr.

Afturat øllum hesum kemur nú óttin fyri kriggj. Týskland hevur nú gjørt seg leyst úr fólkaforbundinum; har er nú hin gamli keisaraandin vaknaður, og framferð nazistanna er verri enn viðurskiptini í forðum, tá »Inkvisitoen» ráddi.

Ótti og ráðaloysi reður í verðini, tó at verðin óngatíð hevur verið fylri av »framfýrðaríðum» enn beint nú. Tó kann einki vinna fram, alt rennur skallan móti tí garðshorninum, ið eitur »kapitalisma» og sjálvræði, óll framstígg verða dripin av hesum. Men nú fer tó at ljósna, tí nú liggur hin ógilla »kapitalisman» á deyðastrá. Og hvør er tað, ið hevur givið henni deyðamein? Jú, tað er »frælsi, javnaður og bróðurskapur» (Socialisman).

Hetta ræði, »kapitalisman», verður nokk at ana nakað enn, og læt tungu tíðirnar fyri arbeidaran eru nokk ikki líðnar enn; men tó siggja vit nú gleðna-una av frælsissólini, ið nú risur. — Nú er tann tíðin komin, at Guds sól verður at lýsa líka bjørt og flóvandi yvir ríkan og fátækan, yvir arbeidara og arbeidisgevara.

Yvirnáttúrlig evni.

Í einum dali í Sundfjord í Noregi hendi nýliga nakað, ið prógvaði, at ein 4 ára gamal drongur óivað mátti eiga sýnsk evni. — Saman við abbanum var hann og vitjaði skyldfólk í grannadalinum. Tá fólk ið á garðinum leygarkvöldið skuldi reka neyt heim úr skógini saknaðist »bjóllukálvurin». Tá drongurin sunnumorgunin lá vakin í seingini undir líðni á abbanum. sigur hann knappliga. Nú siggi eg ein kálv, ið gongur inni í skógini á einum mósa. Hann hevur fingið fótin inn í »bjóllu» bandið hann gongur einsamallur. men skamt í frá ein annar kálvur man vera.

Tá abbin greiddi bóndanum frá hesum, spurdi hann dreingin, um hann kundi siga hvønn lit kálvurin hevði. Hann er reyður, svaraði drongurin.

So títt og brátt maðurin hoyrði hetta, og tá hin burtur vilsti kálvurin var reyður, fór hann frá húsum í stundini út at leita eftir honum, og hann fann kálvin í einum bleytum mosastrekki nakrar kilometrar frá tí staði har um leygdagin hinir kálvarnir vórðu funnir. Kálvurin hevði fingið bæði frambeinini inn í »bjóllu» bandið, og eins og drongurin hevði sagt, var ein annar kálvur eitt petti burturi frá har.

Drongurin var á fyrsta sinni á garðinum, og hann hevði óngantið sæð kálvin áður. Og staðið, hann gekk, kundi ikki hómast frá garðinum.

So vítt kunnugt er hetta fyrsta ferð, at drongurin hevur lagt hesi evni fyri dagin. —m—n.

Tuberculosestationen.

Som et nyt Fremstød i Kampen mod Tuberculosen her paa Oerne agter Tuberculosestationen, der de sidste Aar har virket ved Rejser rundt om i forskellige større og mindre Bygder, i Vinterens Lob, forsøgsvis at afholde Konsultationer i de centralt beliggende Bygder, Klaksvig, Tveraa og Vaag.

Hensigten med dette Tuberculosestationsarbejde i disse Bygder er følgende:

- 1) At modtage til Undersøgelse de Patienter, der henvises til Stationen af de stedlige Læger og kun Patienter med Lægehenviisning vil blive modtaget.
- 2) At fore Kontrol med de Patienter, der henvises til Stationen i det Omfang Stationen finder ønskeligt. Patienter, der er udskrevet fra Sanatorium og T. B.-Afdelingen, kan ligeledes, efter Samraad med den praktiserende Læge, henvises til fortsat Kontrol af Stationen.
- 3) Kontrollerende Undersøgelse af den henviste Tuberculosepatients Familie og andre Paarørende i det Omfang Stationen skønner nødvendigt.
- 4) Besøge i de til Stationen henviste Hjem af Stationens Sygeplejerske for at vejlede Familien i de Forholdsregler, der event. maa træffes for at undgå Smitteoverførelse og iøvrigt være Hjemmene behjælpelig med hygiejniske Raad.

Egentlig Behandling af de tuberculose falder derimod ikke ind under Stationens Opgave.

Dette Arbejde ydes i enhver Henseende vederlagsfrit.

Det er foreløbig Hensigten, at besøge de omliggende Bygder: hveranden Maaned og Tidspunktet for disse Besøg vil i hvert enkelt Tilfælde bliver nærmere annonceret i Bladene.

Saafernt disse Konsultationer vinder Tilslutning og efter Stationens Skøn vil faa den forventede Betydning i Kampen mod Tuberculosen, er det Hensigten at fortsætte med dette Arbejde og event. yderligere udvide dette.

Sanatoriet, Okt. 1933.

Erik Lyng.

Nøvn.

Nøkur fá orð til »Tingakrossur»:

Tá ið tað í »Føroya Social-Demokrat» hevur staðið atfinning um nýtan av nøvnum, so veit »Tingakrossur» — og tað stóð eisini týðiliga í blaðnum — at tað ikki vóru nøvn sum Essa á Reyni, Kristin í Geil o. s. fr., ið meint var við, tí hesi nøvn eru eingin skomm fyri nakran; men tá ið Andreas Samuelson uppi í tinginum nevnið mann t. d. Rasmus á Frælsinum, so er tað fyrri, eins og børn hava til sið, at skíra mannin; og tá ið blóð, ið referað frá tinginum, skriva Kristian á Tippinum, so er orsökini hin sama sum hjá A. S., tí allir Føroyingar kenna Kristian Djurhuus ella Suðuroyar sýslumann ella Kristian í Ólavstovu; men Kristian á Tippinum eru tað fá, ið kenna.

Føroysk uppfinning.

Tað kann ikki sigast um okkum her á landi, at vit eru »forvandi» við at siggja ella hoyra um føroyskar uppfinningar. At tað her kann vera ymist, ið ger seg galdandi, man vera eyðsæð — men fyrst er tað peningur, ið tvørar. Ráðini eru einans lítill yvirhovur, og óngantið hoyrdist, at Føroyingurin var »óbeskeðin» í hetta orðs týðningi.

Í hesum døgum hevur ein kendur bilmaður her í Havn, Fridtelf Johannesen, gjørt eina lítla, men góða uppfinning. Tað er viðvíkjandi bilum. Tað tekur ofta langa tíð at toma ein bil bert við at standa í lastini og nýta spakan. Eftir uppfinningini er nú hetta avhjálpt harvið, at lastin verður gjord so, at hon

kann koppa og hvølvá farmin bert við at nýta tað sera einfalda og praktiska »amboð», ið verður forkað aftur og fram og »lystrar» umgangandi.

At bilmenn í Havn eru fegnir um hesa uppfinning, ið lættir teim um arbeiðið, er sjálvsagt, og sæst best av tí, at Fridtelf longu hevur fingið hópin av orðum frá at kalla øllum chafforum her í býnum. —m—n.

Amerikas Planøkonomi.

Det kniber for Amerikanerne at forstaa, at den økonomiske Genrejsning ikke kan gennemføres paa en Maaned eller to, naar blot man sætter tilstrækkelig Propaganda og Reklame ind for Sagen.

Roosevelts Genrejsningsplan har utvivlsomt været en »best seller», men alligevel vokser Tvivlen fra Dag til Dag hos amerikanske Økonomeksperter om, at en varig Bedring vil finde Sted. Det er ganske vist lykkedes at gennemføre kortere Arbejdstid næsten overalt, men dette har kun i ringe Grad ført til Lønstigning eller Beskæftigelse. Der er Hundrede Tusinder, som er hævet op til Minimumløn: 12—15 Dollars om Ugen hvorved man har skabt ny Købekraft; men denne har endnu ikke ført til en betydelig Forøgelse af Omsætningen, som er en nødvendig Forudsætning for, at man kan betale højere Lønninger, og Regeringen tover stadig med at sætte de af alle Nationaløkonome anbefalede offentlige Arbejder i Gang.

Selv den nationale Selvforsyningsapostel, Mr. Moley, der ikke er faldet i saa dyb en Unaade, som forskellige Telegrammer lod formode, vil maake en Dag indse, at Amerika ikke er nogen isoleret Enklave i denne Verden, og at dets Genrejsningsprogram kun vil faa Held med sig, hvis det gaaer Takt i Takt med en national Genrejsning i andre Lande.

Der er Tegn paa, at Verdensdepressionen har naaet sit laveste Punkt i Forsommeren. Hvis dette er rigtigt, og hvis den begyndende svage Opgang fortsættes, hvad der vel ogsaa er Sandsynlighed for, saa er det muligt, at Roosevelts Program, hvor forceret og krampagtigt det end er i mange Henseender, vil faa Succes, navnlig hvis man, som det sér ud til — til Trods for Wall Streets forbitrede Modstand — i stærkere Grad lægger Vægt paa at understøtte Reflationen ad ren bankteknisk Vej for at genskabe Ligevægten mellem Arbejdslønnen og Prisniveauet.

Sker det ikke, og holder Pristigningen Verden over sig ikke, da vil U. S. A. sikkert, ligegyldigt hvor mange Kampagner det iværksætter, komme til at

staa overfor et nyt og endnu alvorligere Sammenbrud hen paa Efteraaret.

Kræft.

Denne Sygdoms Navn har en særlig uhyggelig Klang i de fleste Menneskers Øre — og med Rette; thi medens Lægevidenskaben i de sidste Aarhundreder har gjort Kæmpeskridt i Bekæmpelsen af mangfoldige Sygdomme (spec. af de saakaldte Infektions- eller Bakteriesygdomme, ikke mindst af Tuberkulosen, hvis gamle Navn »Tæring» havde en lige saa uhyggelig Klang), er man desværre ikke naaet særlig langt i Bekæmpelsen af de frygtelige Kræftlidelser, der med den forlængede Gennemsnitsalder nu om Stunder hører til de allerhyppigste Dødsårsager hos voksne Mennesker!

Grunden hertil maa utvivlsomt søges i det manglende Kendskab til Kræftens Aarsag — samt i det for Kræftlidelserne ejendommelige Forhold, at de oftest indtræder snigende, umærkeligt, uden tydelige Varsler, saa de først konstateres paa et Tidspunkt, hvor de er ueleddelige.

Naar det er saa vanskeligt at finde Aarsagen (maaske rettere Aarsagerne) til Kræft, hænger dette sikkert sammen med den højest mærkelige Maade, hvorpaa Sygdommen udvikler sig, idet først en lille Gruppe hidtil normale Celler et eller andet Sted i Organismen forandrer sig, bliver »ondartede», bliver til »Kræftceller», som dernæst retter deres Angreb paa Organismen — vel at mærke ikke altid straks, men undertiden først efter flere Aars Forlob; søger man derfor Aarsagen paa det Tidspunkt, da Sygdommen (Svulsten, Saaret) viser sig, d. v. s. giver Symptomer, kan den oprindelige Aarsag være forsvundet uden at have efterladt sig mindste Spor!

Under den energiske Sagen efter Aarsager har man dog særlig hæftet sig ved Irritationsmomentet, der i mangfoldige (men langt fra alle!) Tilfælde er meget paafaldende.

Man har saaledes bl. a. iagttaget en vis Sammenhæng mellem Blærekræft og Blæreirritationer (Sten, Orm etc.) i de ældgamle ægyptiske Mumier. De Indfødt i Kaukasusbjergene benytter om Vinteren et Varmebækket med Trækulsgloder, som bæres paa Maven under store, vide Uldkapper; de faar meget ofte et typisk Kræftsaar paa Underlivet ud for det Sted, hvor Varmebækkenet er anbragt. I Kina, hvor Husbonden faar serveret sin Ris koghed, er Spiserørskræft meget hyppig hos Manden, derimod sjældent hos Kvinden, der først faar sin Portion afkolet, naar Manden har spist! I England var Hudkræft meget almindelig hos de unge Læringer i Skorstensfejertaget, idet de blev stærkt irriteret af